

Čo ďalej s environmentálnymi televíznymi reláciami?

Existencia ekologickej publicistiky vo verejnoprávnej televízii je veľmi dôležitá. Jej dôležitosť vyplýva najmä z pohľadu ovplyvňovania širokých vrstiev verejnosti. Na začiatok si treba uvedomiť, že koncepcia ekologických programov na televíznej obrazovke ponúka kontinuálne informácie a mala by osloviť každý druh diváka, či sú to deti, dospelí, podnikatelia, alebo bežná verejnosť, čiže pôsobiť cielene. Takéto ekologické programy podliehajú programovej štruktúre, ktorá prechádza dlhodobým časovým horizontom.

Televízia ako masovokomunikačný prostriedok vplýva na formovanie hodnotových orientácií človeka prostredníctvom emocionálnych zážitkov. Rýchlosť a odovzdávanie environmentálnych myšlienok širokým vrstvám obyvateľstva sú možné len prostredníctvom verejnoprávnej televízie. Je to inštitúcia, ktorá má národný, programový a kultúrny základ. Profesionalita a nezávislosť sú normou tohto média.

Je prirodzené, že ako sa rozširovalo televízne vysielanie niekdajšej Československej televízie (ČST), pribúdali i nové relácie. Skladba televízneho programu v 60. rokoch 20. storočia mierne kopírovala rozhlasové vysielanie. V oblasti nedramatických, nehraných relácií v premiérach sa začali objavovať rôzne typy relácií. Boli odvysielané cyklicky ako vysielanie pre poľnohospodárov. Tieto relácie sa nazývali blokové a v dnešnej terminológii mali najbližšie k magazínom o životnom prostredí. V rokoch 1959 začala ČST vysielat prvý pôvodný cyklus *Človek a príroda*. V dvanástich reláciách sa diváci mohli dozvedieť o poznatkoch súvisiacich s vývojom života na Zemi, čo bolo výsledkom úsilia o zvyšovanie všeobecnej vzdelanosti občanov. Na tvorbe sa podieľali odborníci, vedci a popularizátori vedeckých poznatkov, medzi nimi psychológ F. Rudaš, astronóm L. Kresák, biochemik P. Nemeč, fyzik S. Usačev a antropológ J. Valšík. Skúmala sa po prvýkrát i spätná väzba v oblasti znalostí o prírode,

a to prostredníctvom otázok adresovaných divákovi. Nový spoločenský fenomén – televízia – sa efektívne využil i na napĺňanie jednej z jeho ďalších funkcií – vzdelávacej. V roku 1960 sa v ČST začali vysielat *Televízne kurzy*, napr. biológia a chémia. Tu sa zohľadňoval nový spôsob komunikácie, zameranej na vyučovanie bez spätnej väzby. Vysielanie týchto relácií ukázalo, že televízia vo svojej rôznorodosti vie efektívne plniť i vzdelávaciu environmentálnu funkciu (Kostúriková, 1999).

Vývoj v Slovenskej televízii (od roku 2011 zlúčenie Slovenskej televízie a Slovenského rozhlasu do Rozhlasu a televízie Slovenska – RTVS) a v Českej televízii (ČT) od roku 1989 ukazuje mnoho príkladov, ako sa v programovej štruktúre vysielania menilo niekoľko ekologických publicistických relácií. Súčasný uponáhľaný život prináša divákovi veľa otázok. Odpovede očakáva od publicistov, ktorí sa stávajú jeho „vyslancami“. Typom programu, ktorý prináša náhľad do spoločenských problémov, sú práve ekologické publicistické relácie. Rušením a postupnou redukciou týchto relácií, ako napríklad relácie *Nedej se!* (ČT2), *Reportéri* (RTVS) a samostatného cyklu *Eko ďalej* (RTVS), sa televíziám nedarí zachovať atribút verejnoprávnosti.

Vzájomnou analýzou podobných typov relácií v RTVS a ČT dospejeme k otázke, či sa zabezpečuje súlad medzi tvorbou, výrobou a vysielaním v celom procese výroby a zverejňovania programu ako celku. Ekologická problematika vo verejnoprávnej televízii by mala predstavovať celý komplex programov. V celkovom vývoji by to mali byť príťažlivé témy o zdravotne vyhovujúcom životnom prostredí a o riešení základných problémov na lokálnej a regionálnej úrovni. Ekologické relácie by nemali patriť medzi nanútené, ale mali by sa predovšetkým usilovať pochopiť bežného diváka, teda pestrú zmes ľudí s rôznymi spoločenskými a sociálnymi pomermi. Nemalo by sa zabúdať ani na programy pre deti a investigatívnu ekologickú publicistiku.

Najlepšou pomôckou pre deti, aby si od malička vstúpili vzťah k prírode a k svojmu prostrediu, je názorná predstava, napríklad o rozklade biomasy (Deň zeme na Základnej škole v Suchej nad Parnou v okrese Trnava, 2015). Foto: Dagmar Štefunková

Zaujímavé prednášky hrovou formou aj o zdanlivo náročnej problematike, akou sú javy a procesy v atmosfére, vedia zaujať (Deň zeme na Základnej škole v Suchej nad Parnou v okrese Trnava, 2015). Foto: Dagmar Štefunková

Náplňou ekologických relácií je tiež venovať sa ekológii nielen v zmysle materiálnom, ale aj ekológii duše. Ekológia duše sa dotýka kultivovanej komunikácie a schopnosti empatie k svetu. Informáciu treba podať tak, aby ju človek prijal ako vnútornú potrebu. Diváci, prijímajúci informáciu ohľadom životného prostredia, ju musia dostať vo forme, v akej sú ju schopní vnímať. Musí byť v tomto prípade dobre spracovaná, estetizovaná a zabalená do programového typu. Cieľom RTVS by malo byť vytvorenie celého systému kultivovanej výchovy a ekologického vzdelávania. Verejnoprávna televízia ako prostriedok vzdelávania by mala podsúvať myšlienky tak, aby boli pre diváka atraktívne. Koordinovanie a skladba ekologických relácií musia byť zostavené rôznorodo, aby vo svojom celku vychádzali v ústrety záujmom všetkých vrstiev spoločnosti. Programová ponuka na jednotlivých kanáloch musí zohľadňovať potreby a záujmy regiónov Slovenska. Skladba programov je účelné usporiadanie televíznych – teda aj environmentálnych – relácií na jednom kanáli s cieľom poskytnúť divákovi optimálnu možnosť sledovania (Javorská, 2002).

Výskumy mediálnych analytikov sa prikláňajú k pravidelnosti, k správ-

nemu zaradeniu relácie a vytváraniu návyku na určitý vysielací čas. Vytvorenie návyku u ľudí dosiahneme len vďaka cyklickým reláciám a snahe vyselať cykly, najmä tie ekologické, v ten istý deň a v tú istú hodinu. V súčasnosti je vysielací čas ekologického cyklu *Nedej se!* v nedeľu na ČT2 o 10.55 hod. a v utorok na ČT2 o 10.45 hod. a vysielací čas relácie *Reportéri* je vo štvrtok o 22.55 hod. na Jednotke RTVS.

Na základe porovnania ekologických publicistických relácií od roku 1989 môžeme skonštatovať, že počet a periodicita vysielaných environmentálnych publicistických relácií je v ČT vyššia. Najvyššia početnosť a periodicita ekologických publicistických relácií vo vtedajšej Slovenskej televízii bola v rokoch 1989 – 1990. Bola reprezentovaná titulmi *Sondy*, *Príroda pre zajtrajšok*, *Eko ďalej?* a *Životné prostredie*. Environmentálna publicistika sa začala z programovej štruktúry postupne vytrácať v roku 2001, čomu zodpovedala klesajúca tendencia vysielania *Magazínu životného prostredia*, z pôvodných 12-krát len 6-krát za rok, pričom sa striedal s reláciou *Eko ďalej?*. Od 1. januára 2002 bol *Magazín životného prostredia* zrušený a environmentálna publicistika bola zastúpená analytickým cyklom *Eko ďalej?*,

ktorý pretrváva dodnes v rámci cyklu *Reportéri*. Avšak vysielací čas hodinu pred poľnocou je veľmi nevyhovujúci a len pre vytrvalých divákov. Neoceniteľnou súčasťou spomínaných cyklov boli ich tvorcovia, a to Ivan Kapec a Katarína Začková.

* * *

RTVS bude mať medzi televíziami vždy nezastupiteľné miesto. Ako nezávislá verejnoprávna inštitúcia sa musí zaoberať edukačnými témami, medzi ktoré patrí aj ekológia. Pre úspešné uskutočnenie tohto procesu je potrebné zostaviť programovú koncepciu, ktorá bude definovať poslanie a ciele nových ekologických programov.

Literatúra

- Javorská, K.: Kam kráča televízna ekológia? *Enviromagazín*, 2002, 7, 1, s. 10.
 Kostúriková, A.: Environmentálna problematika vo verejnoprávnej televízii s prihliadnutím na regionálne štúdiá. Banská Bystrica: Únia slovenských televíznych tvorcov, 1999, 20 s.

Erik Špaňo, erik.spano@seznam.cz
Stredná odborná škola, Ivanská cesta 21, 823 75 Bratislava